

Beograd, maj 2018

Erasmus+

Socijalna dimenzija
visokog obrazovanja

**Razvoj institucionalnih kapaciteta na
visokoškolskim ustanovama u Srbiji**

Prof dr Slobodan Cvejić
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

ZAŠTO?

ZAŠTO SU POTREBNE SLUŽBE ZA PODRŠKU STUDENTIMA? 1

- ***Gubici u finansijskom i humanom kapitalu.*** Svi dostupni podaci o studentskom životu i radu u Srbiji pokazuju da se studenti suočavaju sa velikim teškoćama tokom studiranja. Veliki procenat upisanih studenata ne završi fakultete što predstavlja veliki gubitak u finansijskom i humanom kapitalu za malu i siromašnu zemlju kakva je Srbija.
- ***Produbljivanje nejednakosti.*** Podaci o socio-ekonomskim karakteristikama studenata u Srbiji pokazuju da đaci iz nižih socio-ekonomskih slojeva i manjinskih grupa teže dolaze do fakultetskih diploma, te da se na taj način produbljuju nejednakosti u našem društvu (npr. prema podacima iz 2012 dece čiji roditelji imaju manje od srednjeg obrazovanja gotovo da nema među studentima, a čak 38% studenata ima očeve sa visokim obrazovanjem; proporcija studenata među Romima se kreće oko 2%, a deca sa hendikepom još uvek veoma retko upisuju i završavaju fakultete).

ZAŠTO SU POTREBNE SLUŽBE ZA PODRŠKU STUDENTIMA? 2

- Osnaživanje individualnih kapaciteta za uspešan akademski život
- Upoznavanje sa novim socijalnim okruženjem
- Upoznavanje sa akademskim institucionalnim okruženjem (studiranje, stanovanje, finansiranje, univerzitetska razmena i saradnja...)
- Učenje i ispunjavanje studentskih obaveza
- Individualna psihološka podrška
- Saradnja sa nastavnicima i univerzitetskom administracijom na relevantnim pitanjima
- Posredovanje i zastupanje pred relevantnim institucijama

KAKO?

Postojeće prakse na univerzitetima u svetu

- **Savetnik-mentor.** U okviru ove usluge pruža se vršnjačka podrška u vidu informacija ili pomoći u učenju i savladavanju tehnika učenja studentima brucošima od strane studenata završnih godina studija.
- **Psihološko savetovanje.** U okviru ove usluge sprovodi se individualno ili grupno savetovanje, edukacija na temu mentalnog zdravlja i radioničarski rad sa studentima.
- **Podrška studentima sa hendikepom.** U ove usluge spadaju podrška pri studiranju, podrška u nabavci opreme i instaliranju asistivnih tehnologija, prilagođavanje nastavnog procesa, razgovori sa nastavnim osobljem, usluge integracije i sl.
- **„Socijalna zajednica“.** U ovu uslugu spadaju sprovođenje edukacije, tribina i radionica u cilju kreiranja inkluzivne sredine koja je posvećena svim učenicima bez obzira na pol, starost, seksualnu orijentaciju, rasnu ili versku pripadnost. Osim toga, formiraju se grupe studenata shodno prirodi problema, pri čemu je glavni cilj okupljanja grupe podrška i razmena iskustava, zatim organizovanje dobrotvornih akcija čiji je cilj materijalna pomoć ugroženim grupama stanovništva i organizovanje akcija (edukacije, predavanja, radioničarski rad) kojima se ideja o visokom obrazovanju približava i učinila mogućom i dostupnom ovim kategorijama stanovništva.
- **Centar za razvoj karijere.** U domen ovih centara spadaju pružanje usluga profesionalne orijentacije i razgovor sa psihologom kao pomoć pri odabiru fakulteta, organizovanje radionica ucilju obuke u pisanju CV-a, motivacionih pisama i načina aktivnog traženja posla.

ŠTA ZNAMO?

Analiza opcija za uspostavljanje službe za podršku studentima u Srbiji – **EQUIED 2014**

- (1) analiza potreba studenata sprovedene na osnovu dubinskih intervjua i fokus grupnih diskusija sa studentima na univerzitetima u Beogradu, Novom Sadu i Nišu;
- (2) anketa sa fakultetima o postojećim sistemima podrške;
- (3) anketa sa predstavnicima koji pružaju različite usluge studentima na ova tri univerziteta;
- (4) iskustva iz podrške maturantima iz društvenih grupa podzastupljenih u visokom obrazovanju koja su stečena tokom realizacije projekta EQUI ED;
- (5) analiza statuta univerziteta i fakulteta u Srbiji i
- (6) pregled postojećih praksi na vodećim svetskim i regionalnim univerzitetima (analizu sprovedo je Psihološko savetovalište Univerziteta u Nišu)

Problemi s kojima se studenti suočavaju i načini na koji ih rešavaju

- Intervjuisani studenti najčešće se suočavaju sa **finansijskim problemima** (visoke školarine, skupi udžbenici i sl.), **početnim teškoćama u učenju** (zbog promena sistema učenja usvojenog u srednjoj školi, nedovoljnog početnog znanja, visokih očekivanja profesora i sl.), **nedostatkom motivacije** (zbog teškoća u učenju i sl.) i problemima sa **početnom orijentacijom** na fakultetu (u ovom pogledu su očekivanja studenata mala, pa su i retki pokušaji da se na sistematičan način dođe do informacija).
- **Nastavno osoblje je označeno kao jedan od velikih izvora problema** (posebno na početku studija, ali i kasnije), zbog visokih zahteva, neizlaženja u susret potrebama studenata, neredovnih konsultacija i sl. Najčešće navođen resurs na koji se brucoši oslanjaju jesu **stariji studenti**. Posebno važnu ulogu u razmeni informacija, saveta i međusobnoj podršci imaju **Internet i društvene mreže**. Studentske službe i studentske organizacije 2014. nisu igrale posebno važnu ulogu u procesu prikupljanja informacija i saveta i to je predstavljalo otežavajuću okolnost za uspostavljanje svake buduće službe podrške studentima, jer je ona morala da se oslanja na jedan od ova dva resursa.
- **Među studentima prevladavaju individualne strategije, tako da studenti sa većim humanim i socijalnim kapitalom brže i lakše dođu do informacija. Na taj način, samo se produbljuju nejednakosti.**

ŠTA URADITI?

Mandat službi za podršku studentima

Informativne usluge podrazumevaju davanje informacija o sledećim oblastima:

- Unapređenje studentskog standarda.
- Početna orijentacija.
- Upućivanje na druge dostupne usluge.
- Zastupanje studenata po pitanjima studiranja i studentskog standarda pred relevantnim organizacijama i institucijama.
- Informisanje nastavnog osoblja o prilagođavanju potrebama studenata iz pojedinih ciljnih grupa (ove aktivnosti treba usaglasiti sa postojećim aktivnostima unapređenja pedagoških kvalifikacija nastavnika).

Savetodavne usluge podrazumevaju, pre svega, pružanje psiho-socijalne podrške studentima. Na osnovu podataka dobijenih intervjuima i fokus grupnom diskusijom, sledeće oblasti podrške pokazuju se kao posebno važne:

- Psihološko savetovanje.
- Pomoć u učenju.

Podela mandata fakulteti – univerzitet informisanje

Aktivnost	Nivo	Obrazloženje i komentar
Informisanje o studentskom standardu	F	<ul style="list-style-type: none"> Najveći broj olakšica dobija se od fakulteta Brucoši imaju kontakt sa fakultetom, ali ne i sa univerzitetom Jednostavna usluga koja se može administrirati na webu ili Facebook-u Ne oslanjati se na šalterske službe i studentske organizacije, jer sva iskustva pokazuju da oni nisu adekvatan resurs za ove aktivnosti
Početna orijentacija	F	<ul style="list-style-type: none"> Brucoši imaju kontakt sa fakultetom, ali ne i sa univerzitetom Informacije se odnose na detalje o fakultetskom životu i radu za koje je najbolje da budu dostupne upravo na fakultetu Jednostavna usluga koja se može administrirati na webu ili Facebook-u Ne oslanjati se na šalterske službe i studentske organizacije, jer sva iskustva pokazuju da oni nisu adekvatan resurs za ove aktivnosti U perspektivi postepeno uvlačiti studentske organizacije u ovaj proces i postepeno prenositi deo funkcija na njih
Upućivanje na druge usluge	F	<ul style="list-style-type: none"> Budući da postoje dobri razlozi da se savetodavne i psihološke usluge uspostave na nivou univerziteta, upućivanje na te usluge ili informisanje o njima treba da bude na nivou fakulteta.
Informisanje nastavnog osoblja	U	<ul style="list-style-type: none"> Nastavno osoblje po pravilu ima veliki autoritet u odnosu na nenastavno. Zato bi bilo dobro da se služba koja se stara o unapređenju rada nastavnika izmesti na nivou univerziteta i oslanja na autoritet univerziteta kao institucije i (pro)rektora. Uspostavljanjem univerzitetske službe moguće je ujednačiti pristup i standarde na svim fakultetima u okviru univerziteta.
Koordinisanje	U	<ul style="list-style-type: none"> Koordinisanje aktivnosti sa nivoa univerziteta je neophodno zbog uspostavljanja jedinstvenih standarda i kriterijuma za sve fakultete. Slaba koordinativna funkcija, uz nešto značajniju ulogu univerzitetske službe u radu sa nastavnicima, u skladu je sa slabim institucionalnim položajem univerziteta u Srbiji.

Podela mandata fakulteti – univerzitet savetovanje

Aktivnost	Nivo	Obrazloženje i komentar
Psihološko savetovalište	U	<ul style="list-style-type: none"> • Psihološko savetovalište koje je izmešteno izvan fakultetskog konteksta dobija adekvatnu dozu anonimnosti i poverljivosti. • Neracionalno je uspostavljati službu na nivou fakulteta kada se ne zna kolika će biti tražnja za uslugama savetovanja.
Pomoć u učenju	U	<ul style="list-style-type: none"> • Specijalizovane usluge pomoći u učenju na nivou univerziteta biće standardizovane i ujednačene, racionalnije i prilagođenije tražnji, ali će u saradnji sa fakultetskim službama podrške odgovarati i na specifičnosti nastave u konkretnim naučnim disciplinama.
Koordinisanje	U	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinisanje aktivnosti sa nivoa univerziteta je neophodno zbog uspostavljanja jedinstvenih standarda i kriterijuma za sve fakultete.

ŠTA JE PREPORUČENO?

Modaliteti za uspostavljanje službi

- Na **UBG, UNS i DUNP** najbolje rešenje bilo bi **uspostavljanje nove službe** za pružanje podrške studentima. Dobre strane tog rešenja su jedinstven mandat i jasne linije koordinacije sa fakultetima i drugim službama, a loša strana potencijalno veći troškovi. Uprkos većim početnim troškovima smatramo da bi se u kontekstu UBG i UNS proširivanje mandata neke od postojećih službi pokazalo kao skuplje rešenje već na srednje staze, jer bi bilo opterećeno velikim teškoćama: prilagođavanje mandata, gubljenje fokusa, usporavanje menadžmenta usled dvostrukog mandata, učenje novim aktivnostima, veoma složena koordinacija sa fakultetima i podrška uspostavljanju novih funkcija na fakultetima koja bi bila u nadležnosti rukovodstva službe itd. Na **UNI** najbolje rešenje bilo bi **proširenje mandata Psihološkog savetovališta** i njegova formalizacija zbog velikog iskustva i razgranate mreže saradnika.
- Drugo najbolje rešenje u kontekstu **UBG** je **proširenje mandata Univerzitetskog centra za studente sa hendikepom** UBG. Drugo najbolje rešenje za **DUNP**, a vrlo verovatno i najizvesnije, imajući u vidu da je reč o relativno malom univerzitetu, jeste **proširenje mandata postojećeg Karijernog centra**.
- **Najlošije rešenje u kontekstu UBG i UNS** jeste **proširenje mandata centara za vođenje karijere**.

A ŠTA JE URAĐENO?

Sistemi podrške na univerzitetima u Srbiji

- Centri za razvoj karijere i savetovanje studenata – redovno finansiranje i formalizovan status
- Centri za studente sa hendikepom/invaliditetom – Beograd i Novi Sad
  - Značajno iskustvo, uzan fokus
- Psihološko savetovište – Univerzitetu u Nišu
- Centar za podršku studentima – Niš
- Podrška budućim studentima kroz Centar za razvoj karijere – Beograd i Novi Pazar
- **Privatni univerziteti** imaju samo centre za razvoj karijere sa klasičnom funkcijom

Sistemi podrške na fakultetima

- Fakulteti imaju razvijenu praksu oslobađanja školarine studenata koji dolaze iz siromašnih porodica, manjinskih grupa ili su osobe sa invaliditetom. Stipendije su po pravilu usmerene na najbolje studente. Većina aktivnosti u ovom pravcu se odvija na osnovama individualnih molbi i odluka dekana, odnosno, rukovodstava fakulteta.
- Podrška budućim studentima je u međuvremenu razvijena, usmerena na siromašne studente i studente iz manjinskih grupa. Volonterske aktivnosti su nerazvijene (kao, uostalom, i u celom društvu), dok se rad studentskih organizacija koncentriše oko sportskih aktivnosti i stručnih seminara i konferencija.
- Pristupačnost fakulteta osobama koje se otežano kreću nije na zavidnom nivou. Pitanja spoljašnje pristupačnosti rešena su na većem broju fakulteta, dok većina fakulteta nema dostupne sve unutrašnje prostorije, asistivne tehnologije, niti udžbenike i literaturu prilagođene studentima oštećenog vida.
- **Privatni fakulteti** – stipendije, orijentiring